

Baltasar Porcel (Andratx, Mallorca, 1937-Barcelona, 2009) és un dels gegants de la literatura catalana. Pocs com ell han lluitat tant per l'estatus d'escriptor professional en llengua catalana.

El vitalisme panteista: tota la força del Mediterrani va empènyer Baltasar Porcel cap a la creació literària. La seva és una vida de vides, amb mil facetes. La seva biografia literària té molts capítols. N'hem fet un mostrari.

Vitalista. Des dels seus primers escrits, ha dit Oriol Pi de Cabanyes, s'ha mostrat com un vitalista, com un nietzscheà, com un escriptor partidari de l'acció. El seu somni, com el de tots els grans creadors, ha estat presidit per la voluntat de domini damunt la realitat. La gràcia de Porcel, diu Pi de Cabanyes, es troba en l'assumpció que la vida s'ha de viure en ella mateixa, tal com ve donada, intensament.

L'àngel rebel. Pere Gimferrer va posar en relleu la identitat entre Flo la Vigne, protagonista de *L'àngel rebel* (1960), de Llorenç Villalonga –més tard publicada, amb variacions, sota el títol *Flo la Vigne* (1974)– i Porcel, deixeble aleshores de Villalonga, al pròleg de *Solnegre* (1973). L'autor –hi diu Gimferrer– no és el Porcel que han conegut posteriorment tants lectors; és més aviat, el Flo la Vigne inquiet i revoltat que protagonitza *L'àngel rebel* de Llorenç Villalonga. Segons Pere Rosselló i Bover, en el pròleg fet per Villalonga a *Els condemnats* (1959) de Porcel, hi trobem un retrat idèntic al de Flo la Vigne: ens presenta un Baltasar Porcel “sensible i nerviós”, que s'aferra “a una religió més cristiana que catòlica com a primer refugi”, “introvertit”, “atlètic-astènic per configuració”, “purità”, que “no admet falsificacions ni trucs” i que assaja de fer una literatura “a l'estil de Sartre, Camus i Priestley”, un quadre “que concorda perfectament amb el de Flo La Vigne.”, diu Rosselló i Bover.

Desembarca a Barcelona. Quan l'any 1960 Baltasar Porcel va “desembarcar” –en sentit literal i figurat– a Barcelona, va agafar el metro i va baixar a l'estació de Fontana, la més

Tota la força de la Mediterrània

Baltasar Porcel (Andratx, 1937), Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, va morir el dia 1 de juliol a l'Hospital Clínic de Barcelona, als 72 anys d'edat, víctima d'un càncer. Autor prolífic, les seves col·laboracions periodístiques van incrementar la seva popularitat. Va ser el primer director de l'Institut Català de la Mediterrània (1989-2000).

propera a la casa de Joan Triadú. El crític i pedagog el va acollir a ca seva i va trucar l'empresari Ermengol Passola, el qual li va proporcionar feina als Mobles Maldà. Passola i Triadú (*Memòries d'un segle d'or*) el van introduir en el catalanisme i Porcel va participar en campanyes polítiques de l'època, com a col·laborador de Passola. Va veure el judici de Jordi Pujol, al tribunal militar, a Capitanía.

“Em sembla –diu Triadú a les memòries– que tot plegat va ser una entrada de cavall sicilià en una qüestió que per a ell era nova, de la qual no havia sentit a parlar pràcticament mai, segons que ens deia”.

Olympia a mitjanit. És la novel·la preferida per Jordi Pujol, “per l'impressionant i punyent retrat d'un món decadent i degenerat que s'ensorra”. Es va publicar el 2004. L'altra gran novel·la de Porcel que Pujol més s'estima és *El cor del senglar*, del 2000. Les dues pertanyen a l'etapa de maduresa de l'escriptor.

Quatre obres canonitzades. El *Diccionari de la literatura catalana* dirigit per Àlex Broch i assessorat per un equip de professors universitaris tria 425 obres del corpus literari català de tots els temps, a cadascuna de les quals dedica una entrada pròpia, obres de referència a partir de les quals es pot explicar i construir la interpretació d'un període o d'una etapa de la nostra literatura. De Baltasar Porcel en

selecciona quatre. Són aquestes novel·les: *Cavalls cap a la fosca* (1975), *Les primaveres i les tardors* (1986), *El cor del senglar* (2000) i *L'Emperador o l'ull del vent* (2001). Cap autor viu en el moment d'aparèixer el diccionari (desembre de 2008) no té més de tres obres en el corpus.

Anarquisme. Josep Maria Muñoz Pujol (*El cant de les sirenes. Petita crònica del teatre independent de Catalunya (1955-1990)*). Edicions 62, 2009) explica l'anècdota següent: “Al mateix temps que Salvat i la seva Escola, tan seriosos, tornaven de Nancy (1989), J. M. Castellet i la seva muller, amb Baltasar Porcel, anaven cap a París per bellugar l'assumpte del premi Nobel per a Espriu, havent rebut diners de Jordi Pujol, banquer: els diners eren per a tots dos, però, per si les mosques, els duia a la butxaca Castellet. Però això no va impedir la bona relació entre els dos –entre els tres–, tot i que Porcel pul·lulava a l'entorn de l'anarquisme i Castellet formava orgànicament part del neomarcusianisme a la Berkeley *system of life*. Tenien molta conversa per compartir. I moltes ganes de riure i d'esbravar-se d'haver de parlar en públic com si fossin d'esquerres, i els animava el desig secret de pujar a l'escenari del teatre de la Porte de Saint-Martin on en Baltasar, sempre més goliardesc, va ballar com un petard a la traca final de la revista *Hair*, el gran espectacle hippy americà,

brindant potser a la salut d'Espriu, el faquir abstemi.”

Obres completes. La intenció, per part de Proa-Enciclopèdia Catalana, l'editorial de Jordi Pujol, de reforçar la imatge de Porcel com a gran clàssic de la literatura catalana, es va concretar en l'edició de les seves *Obres Completes*, a partir del 1991. Fins al 1997 se'n van publicar set volums. Comercialment, però, van ser un fracàs, com tantes edicions d'obres completes, que només han estat factibles amb ajuts institucionals importants.

Destino, cara i creu. Les entrevistes de Porcel al setmanari *Destino*, com les que va fer a *Serra d'Or*, formen part destacada de la història del periodisme i són una obra mestra del gènere. Però la seva relació amb el setmanari es va tancar amb un episodi polèmic, el de l'intent fallit de renovació impulsada arran de l'adquisició de la revista pel banquer i activista catalanista Jordi Pujol. Amb la politització sobtada de la societat, durant la transició, la revista, tal com la va anar perfilant Josep Vergés, tenia un futur negre. Per això, Vergés se la va vendre. Porcel, nomenat per Pujol, va voler fer foc nou i no va trobar la fórmula per reviscolar-la, ni un bon equip de col·laboradors, i a més, va aconseguir enemistar-se amb Josep Pla i, de retruc, que l'escriptor de Palafrugell parlés malament del futur president de la Generalitat. Jordi Pujol a les seves memòries diu que amb *Destino*, a diferència d'*El Correo Catalán*, “estava sol i despistat”, però salva Porcel en afegir: “a part de la valuosa col·laboració professional de Porcel”, quan ell era el principal responsable de la revista.

Una gran novel·la. L'any 2000 la figura literària de l'escriptor es va agegantar amb la novel·la *El cor del senglar*, publicada per Edicions 62. Excepcionalment, Josep M. Castellet, editor d'Edicions 62, va considerar que, des del seu prestigi com a lector,

no només d'editor, calia proclamar la singularitat de l'obra. A la contracoberta va signar un text, cosa excepcional en el món editorial, destinat a cridar l'atenció sobre la novel·la. Començava així: "Escrita en una prosa vigorosa, *El cor del senglar* és una novel·la de maduresa, basada en una sèrie de capítols, cada un dels quals és com una finestra que s'obre a la diversitat i complexitat del món". El crític i editor acabava: "*El cor del senglar* és una aportació singular nova a la rotunda obra de Baltasar Porcel".

Autor teatral. La carrera teatral de Porcel és curta. Les obres que ha vist representades són *Els condemnats* (València. Teatre Estudi, 1960), *La simbomba fosca* (Companyia Agrupació Dramàtica de Barcelona, Barcelona, 1962), *Èxode* (Companyia Teatre Experimental Català, Barcelona, 1962), *El general* (Grup Sis x Set, Terrassa, 1965) i *Romanç de cec* (Grup Sis x Set, Terrassa, 1965). En una carta enviada des de Mallorca a Triadú el 17 de març de 1960, deia: "A Mallorca tres companyies de teatre han volgut muntar *Els condemnats* i ho han deixat anar, perquè han trobat l'obra 'massa forta' (?). Ara hi ha dues companyies més que la volen fer, i uns volen que la dirigeixi jo, treball que també he fet diverses vegades. No sé com acabarà".

Mediterrània. "A la majoria de les meves novel·les", va dir Porcel, "hi ha, de la Mediterrània, i intensament, el seu llenguatge, la seva atmosfera, la sang i la ironia, la poesia, des de *Cavalls cap a la fosca* a *Les primaveres i les tardors*, o el que he escrit sobre les meves illes, que figuren al volum IV de les meves *Obres Completes, Totes les Balears*: allò visceral, allò encantat, allò històric". Ho diu en l'"avís als navegants" del llibre *Mediterrània. Onatges tumultuosos* (1996), una mena, va dir-ne, de narració èpica però també lírica, efectista i arbitrària, verídica, expressionista en lloc de naturalista, de la història de les civilitzacions mediterrànies, els seus pobles i els seus individus singulars, els seus paisatges". Edgar Morin, en el pròleg, diu que "jo només retrauria a Baltasar Porcel haver subestimat l'oncle neanderthal, que ja en una Àsia Menor (que molt més tard ens donarà el blat,

l'agricultura...) projecta la seva vida més enllà de la mort, i manifesta la commovedora originalitat dels humans: el poder de l'imaginari".

Maoista. Durant la seva etapa de director del setmanari *Destino*, es confessa maoista. A l'article "Mao y la libertad", escriu: "Un viejo amigo henchido de esta profunda libertad que alienta una ordenada y dinámica convergencia. Hablo de Mao Tse Tung. La minoría cunhalista pretende dominar Portugal. Solamente quizás en Mao Tse Tung puede encontrarse una lección que establezca un fructífero diálogo de raíz marxista".

Dues revolucions. L'any 1901, declarava a Xènia Bussé (*Avui*): "Jo he viscut dues menes de revolució. L'una, el món de l'anarquisme, i l'altra, la Revolució Xinesa. He de dir que de la Revolució Xinesa en vaig escriure un llibre, *China, la revolución pendiente*. Jo la veia com si fos una revolució anarquista. L'enemic de Mao Zedong era el Partit Comunista. La Revolució Cultural el que intentava era decapitar el Partit Comunista per massa conservador. Fa anys em deien que jo havia canviat respecte a aquests temes, però són els xinesos que han canviat! Quant a la revolució anarquista, el Maig del 68 va significar un impuls important fruit del hippisme, la contracultura... Jo ho vaig viure tot això, a Califòrnia, a Formentera, al Nepal, a París... El Maig del 68 era una revolució moral, sobretot, no de les estructures del sistema. Per tant podem dir que les meves idees revolucionàries no triomfaven. I a mi no em molesta gaire que no triomfin. Em serveixen com a sistema de vida. En els moments en què jo vivia tot allò, estava pactant amb el sistema."

Autobiogràfic. L'element autobiogràfic és una de les característiques més acusades sobretot de les primeres obres, ha dit Pere Rosselló i Bover. *Solnegre* és, almenys en una considerable proporció, una autobiografia, naturalment amb nombroses modificacions que sols tenen com a finalitat l'adaptació del magma d'experiències al fet literari. En un principi, Porcel vol descriure el seu poble, Andratx (i la seva adolescència), que es

JORDI PLAY

caracteritza pel ruralisme i el costumisme, també presents al primer Porcel. En les obres posteriors perdurà el marc real d'Andratx, malgrat que els fets i els personatges siguin molt més irreal.

Una llista de premis impressionant. L'escriptor va obtenir els més importants premis literaris. I és dels pocs autors catalans que n'ha obtingut a l'estranger. Molts dels premis –Serra d'Or, Lletra d'Or– són a obra publicada. La relació: Ciutat de Palma de teatre (1958): *Els condemnats*. Ciutat de Palma de novel·la (1960): *Solnegre*. Joan Santamaria de teatre (1961): *La simbomba fosca*. Premi Godó Lallana de periodisme (1967). Crítica Serra d'Or de prosa de no-ficció (1968): *Arran de mar*. Crítica Serra d'Or de novel·la (1969): *Els argonautes*. Josep Pla (1969): *Difunts*

L'escriptor va arribar a la maduresa literària els darrers anys de la seva vida.

sota els ametllers en flor. Crítica Serra d'Or (1971): *Difunts sota els ametllers en flor*. Prudenci Bertrana de novel·la (1975): *Cavalls cap a la fosca*. Crítica Serra d'Or de novel·la (1976): *Cavalls cap a la fosca*. Premi Internazionale Mediterraneo (Itàlia) (1977): *Cavalls cap a la fosca*. Premi Espejo de España (1978): *La revuelta permanente*. Premi Mariano de Cavia de periodisme (1982). Sant Jordi (1986): *Les primaveres i les tardors*. Literatura Catalana de la Generalitat de Catalunya de creació literària (1987): *Les primaveres i les tardors*. Joan Crexells (1987): *Les primaveres i les tardors*. Publisher's Weekly/The Critics Choice (1995): *Horse into the Night*. Prudenci Bertrana de novel·la (1997): *Ulisses a alta mar*. Premi Boccaccio Europa (Itàlia) (1999): tota l'obra, amb

la distinció de *Mediterraneo*. *Tumulti di un mare*. Premi de la Crítica Catalana de narrativa (2000): *El cor del senglar*. Ramon Llull (2001): *L'emperador o l'ull del vent*. Joan Crexells (2001): *El cor del senglar*. Lletra d'Or (2002): *L'emperador o l'ull del vent*. Crítica Serra d'Or de novel·la (2002): *L'emperador o l'ull del vent*. Nacional de Cultura de literatura (2002): *L'emperador o l'ull del vent*. Premi Nacional de Literatura de la Generalitat (2002): *L'Emperador o l'ull del vent*. Prix Méditerranée Étranger (2003): *Cabrera ou L'Empereur des morts*. Salambó de narrativa catalana (2004): *Olympia a mitjanit*. Crítica Serra d'Or de novel·la (2005): *Olympia a mitjanit*. Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2007). Premi Sant Joan Caixa de Sabadell (2008): *Cada cas-*

tell i totes les ombres.

Panteista. “De mi puc dir –ha escrit Porcel– que sospito que escric a partir d’una consciència panteista ecològica. O sigui, veig l’home, el paisatge, la mort, els efectes de la llum, com un tot en connexió. Diuen i he dit que sóc a voltes força barroc. Però ja escrivia igual quan deien i deia que era força realista: hi ha les passions humanes i els colors i formes de la natura, en els meus escrits. A voltes, mirant el cel de nit, sento l’esfericitat de la Terra, el seu rodar sobre el buit paorós de l’Univers. Una vall dilatada en repòs sota l’atupada del vent, m’emociona més que qualsevol contacte humà.”

Lluís Bonada